

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ผลการดำเนินงานของโครงการ สามารถสรุปผลได้ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สรุปผล และผลที่ได้รับ
2. เป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมาย
3. วิธีการวัดผล ประเมินผล
4. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล และผลที่ได้รับ

ในการหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ และต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้คนในชุมชนมีการบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากป่าโดยชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ สรุปได้ว่า แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรป่า คือ รูปแบบของการจัดเป็นกลุ่มหรือแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน เกิดกลุ่มคณะทำงานในการจัดการป่าชุมชน เป็นหมู่บ้านที่อยู่รอบป่า 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านยางชุม หมู่ 7, บ้านวังศิลา หมู่ 9 และบ้านยางชุมเหนือ หมู่ 12 ตำบลศรีณรงค์ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คนที่ใช้ประโยชน์จากป่า เป็นกลุ่มในการขับเคลื่อน ส่งเสริม กระตุ้นให้คนในชุมชนในการจัดการป่าชุมชน และผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการดำเนินการ ในพื้นที่ตำบลศรีณรงค์ พื้นที่ที่มีการตั้งกฎระเบียบเป็นข้อปฏิบัติในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันโดยให้ชุมชน เยาวชนและผู้นำเข้ามามีส่วนร่วม มีการสำรวจทรัพยากรในป่า เน้นการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้เกิดองค์ความรู้การบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ชุมชนมีการบริหารจัดการป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าโดยคนในชุมชนผ่านการตั้งกฎระเบียบเป็นข้อปฏิบัติในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยเน้นผู้นำและผู้ใช้ประโยชน์จากป่า ผู้ที่เคยบุกรุกป่ามาก่อน หรือมีบ้านหรือที่ดินใกล้ ๆ แนวเขตป่า เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือกรรมการกลุ่มเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ช่วยดูแลป่า สอดส่องการเข้ามาบุกรุกแผ้วถางป่า ดูแลการใช้ประโยชน์ในเขตป่าชุมชนแห่งนี้ ถ้ามีการบุกรุกสามารถแจ้งเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปตรวจได้ทันที นอกจากนี้ชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมในการดูแลรักษาป่า

เช่น ทำรั้วแนวเขตเสารอบป่าป้องกันการบุกรุก การปลูกป่าในวันสำคัญ ทำพิธีบวชป่าเพื่อส่งเสริมการรักษาต้นไม้ใหญ่ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ๆ ไว้ เป็นต้น ป่าชุมชนแห่งนี้ยังได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มีชื่อเรียกป่านี้ว่า “เขตอนุรักษ์ป่าชุมชน บ้านยางชุมเหนือ-ใต้-วังศิลา” มีการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น ปลูกป่าในวันสำคัญต่าง ๆ พิธีบวชป่าและติดป้ายรณรงค์รอบป่า นอกจากนี้ในส่วนการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ป่าชุมชน ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการป่าร่วมกันของพื้นที่ มีข้อตกลงออกกฎการใช้ป่าร่วมกัน มีบทลงโทษผู้บุกรุกป่า มีอาสาสมัครพิทักษ์รักษาป่าของชุมชน นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้รับการสนับสนุนดำเนินกิจกรรมจาก อบต. / หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติเข้ามาช่วยในการสนับสนุนบางส่วน

ซึ่งปัจจัยส่งเสริม ในการหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของ อบต. โดยมีการขับเคลื่อนโดยการให้ความรู้ในเรื่องการจัดการป่า มีการสร้างเครือข่ายการทำงานในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้นำ ผู้สูงอายุในชุมชน กลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ นักเรียน/เด็กเยาวชน ครู ชุมชน อบต. กลุ่มองค์กรและหน่วยงานราชการในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับป่า

2. การหนุนเสริม เน้นหนุนเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา อบรมแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าให้กับชุมชน และอบรมการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลป่าให้กับชุมชน

ส่วนข้อจำกัดและอุปสรรค ของการหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนทัศนคติและพฤติกรรมเนื่องจากคนในชุมชนคิดว่าการดำเนินงานขึ้นอยู่กับผู้นำทำหรือไม่ทำ และ ด้านปัจจัยสนับสนุนภายนอก (เช่น งบประมาณ นโยบายรัฐ เวลา) คือ งบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งกิจกรรมหรืองานบางอย่างจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ เช่น การทำรั้วกันเขตป่า ป้ายประกาศเขตป่า เป็นต้น

ในการหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับบริบทของตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของคนในชุมชนเอง การบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดผลมากน้อยเพียงใด สำหรับแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนตำบลศรีณรงค์อย่างมีส่วนร่วม คือ เน้นรูปแบบของการจัดเป็นกลุ่มหรือแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน เยาวชนและผู้นำเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิमित ทาระพันธ์ และคณะ (2551) ที่พบว่า ชุมชนได้รับรู้ถึงสภาพของป่าชุมชนดังต่อ ความเปลี่ยนแปลงในช่วงปี ทรัพยากรที่มีในป่าทั้งด้านอาหารและรายได้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการการศึกษาโดยทีมวิจัย เยาวชนอาสาสมัคร

เยาวชน ผู้รู้ ผู้ชำนาญในชุมชน ความเปลี่ยนแปลงของป่าดังต่อไปนี้ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทั้งทางด้านอาหาร รายได้เสริม นอกจากนี้มีการสำรวจทรัพยากรในป่า เน้นการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้เกิดองค์ความรู้การบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน โดยมีกลุ่มอาสาพิทักษ์ป่า กลุ่มเยาวชนช่วยในการขับเคลื่อนการรักษาป่าผ่านกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ กาบจันทร์ และคณะ (2547) ที่พบว่า รูปแบบการจัดการและการดูแลรักษาป่าชุมชนของชาวบ้าน มีภูมิปัญญาในการจัดการป่าชุมชน 4 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการใช้ข้อห้ามตามประเพณีและความเชื่อชาวเขาเผ่าลีซอ มีการตั้งศาลผีหลวงประจำหมู่บ้านมีการกำหนดบริเวณพื้นที่ป่าไม้ของหมู่บ้าน โดยห้ามตัดไม้ทำลายป่าบริเวณนั้น 2) รูปแบบการใช้กฎระเบียบของชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยการออกกฎระเบียบของคนในชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้าน และกำหนดบทลงโทษถ้ามีการฝ่าฝืน 3) รูปแบบการใช้ระเบียบและกฎหมายข้อบังคับของภาครัฐ โดยส่วนใหญ่คนในชุมชนจะประกอบอาชีพการเกษตรและทำเพาะปลูกทำไร่เลื่อนลอย ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าไม้ จึงใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด และ 4) รูปแบบการฟื้นฟูสภาพป่าและการดูแลรักษาป่าโดยชุมชน การอนุรักษ์ป่าไม้ ด้วยวิธีการห้ามตัดไม้และการป้องกันไฟป่า

เป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมาย

1. เป้าหมาย

- 1.1 เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์
- 1.2 เพื่อให้คนในชุมชนมีการบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากป่าโดยชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ หมู่บ้านรอบป่า 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านยางชุม หมู่ 7, บ้านวังศิลา หมู่ 9 และ บ้านยางชุมเหนือ หมู่ 12 ตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน

วิธีการวัดผล ประเมินผล

1. การศึกษาบริบทของชุมชนตำบลศรีณรงค์ และหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาบริบทของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากโปรแกรมการพัฒนาระบบข้อมูลตำบล (TCNAP) คู่มือการพัฒนาทักษะการวิจัยชุมชนด้วยการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาแบบเร่งด่วน (RECAP) ของตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยเป็นฐานข้อมูลของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ

(สสส.) และจากการลงพื้นที่สำรวจ การสอบถาม การสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่ม เยาวชน และผู้นำชุมชน ทำให้ทราบบริบทพื้นที่และแนวทางการขับเคลื่อนของชุมชนด้วย

2. การหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีณรงค์ ใช้การวัดผลโดยเกิดผลลัพธ์ ได้แก่ คณะทำงานในการจัดการป่าชุมชนตำบลศรีณรงค์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ อย่างน้อย 1 กลุ่ม, ได้แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างน้อย 1 แนวปฏิบัติ, ชุมชนมีการบริหารจัดการในการใช้ประโยชน์จากป่าโดยคนในชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรมในการดูแลรักษาป่า เช่น การปลูกป่าในวันสำคัญ มีการรณรงค์อนุรักษ์ป่า ทำป้ายประกาศแนวเขตป่า ทำพิธีบวชป่า เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ชุมชน

1. ด้านแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการป่า ตัวแทนชุมชนได้สังเกตเห็นแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการทรัพยากรป่าในพื้นที่ชุมชน โดยไม่รบกวนสนับสนุนจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว เพื่อให้เกิดสภาพชุมชนที่น่าอยู่ มีสภาพแวดล้อมที่ดี ควรเน้นและส่งเสริมกิจกรรมในการดูแลรักษาป่าให้มากขึ้น ควรเน้นเด็กนักเรียน บ้าน วัด โรงเรียนมาช่วยในการขับเคลื่อนเรื่องป่าด้วย
2. ด้านการใช้ประโยชน์จากป่า ตัวแทนชุมชนได้สะท้อนผลจากการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่า สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดในชุมชนได้
3. ด้านความต้องการพัฒนาในพื้นที่ ตัวแทนชุมชนได้แนวคิดในการนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้และจากการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น ๆ มาส่งเสริมให้เกิดชุมชนต้นแบบที่สามารถจัดการตนเองด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

นักวิจัย

1. เป็นการส่งเสริมนักวิจัยให้เกิดเครือข่าย ความสัมพันธ์กับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น
2. เป็นการสร้างและค้นหาองค์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้
3. ส่งเสริมและกระตุ้นให้นักวิจัยของมหาวิทยาลัย ทำงานเพื่อชุมชน เกิดทีมวิจัยที่มีหลาย ๆ สาขาดำเนินการร่วมกัน

นโยบาย

1. อบต. ผลักดันให้เกิดการจัดการทรัพยากรป่าที่ชุมชนมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน โดยสามารถนำแนวปฏิบัติที่ดีที่ได้จากการเรียนรู้ การศึกษาดูงาน ไปปรับใช้ในพื้นที่ได้ ขยายผลสู่ทุกครัวเรือนได้